

Een pijpje uit de grensstreek van Togo en Benin en de grote export van bruin gelakte pijpen naar West-Afrika

Ruud Stam (stamclaypipe@gmail.com)

Op de grens van Togo en Benin is op een marktje een merkwaardig pijpje gekocht. Het is een handgevormd pijpje met een bruine lak overtrokken. Eenzelfde pijpje is op een lokale markt in Ghana gekocht. Het pijpje is in West-Afrika gemaakt en het is duidelijk een imitatie van de zogenaamde 'torrified pipes' ofwel de bruin gelakte pijpen die vooral voor de Afrikaanse markt werden gemaakt.

Op de afbeelding is een pijp van de firma Klauer uit het Westerwald en het nagmaakte Afrikaanse pijpje afgebeeld. Dat dit pijpje werd nagmaakt is een duidelijk teken dat de bruin gelakte pijpen in Afrika zeer gewild waren.

Afrikaanse pijpje (rechts boven) en een voorbeeld uit het Westerwald (Klauer), begin 20^e eeuw.

Vooral in het Westerwald ontstond aan het einde van de 19^e eeuw een enorme productie van dit soort pijpen voor de Afrikaanse markt. In de jaren negentig zakte de Nederlandse export naar Afrika langzamerhand steeds verder in terwijl die uit het Westerwald flink groeide. Pas in 1899 begon de Nederlandse export naar Afrika aan belang te winnen (zie tabel). Vermoedelijk is toen ingezien dat de bruin gelakte pijpen zoals die door de

pijpmakers uit het Westerdal naar Afrika geleverd werden kansen boden op die markt en dat niet langer enkel vastgehouden moest worden aan traditionele witte pijpen voor dat continent. Ook zal de invoering bij Goedewaagen van kastermachines, waardoor goedkoper geproduceerd kon worden, bijgedragen hebben aan een betere concurrentiepositie ten opzichte van het Westerdal.

De omvang van de Nederlandse uitvoer naar de Westkust van Afrika in guldens (1)

Jaar	export	Jaar	export	Jaar	export	Jaar	export
1881	743	1890	12590	1899	1.011	1908	6.478
1882	1.367	1891	103	1900	2.651	1909	8.382
1883	864	1892	60	1901	2.310	1910	8.674
1884	1.350	1893	60	1902	1.813	1911	12.246
1885	580	1894	1	1903	2.743	1912	8.033
1886	484	1895	-	1904	2.932	1913	9.938
1887	350	1896	-	1905	7.162	1914	9.662
1888	931	1897	-	1906	8.130	1915	12.529
1889	849	1898	6	1907	8.925		

In het begin van de 20^e eeuw bleef de uitvoer naar West-Afrika groeien. In 1913 werd ruim tweederde deel van alle in Nederland geproduceerde pijpen uitgevoerd: 188.021 kg met een waarde van f 32.377,00. Aan het begin van de oorlog verminderde de export snel. In 1914 bedroeg deze nog 104.950 kg met een waarde van f 20.990,00 en in 1915: 111.244 kg met een waarde van f 22.249,00. (2) Waren voor de oorlog in 1913 België (79.989 kg), de Westkust van Afrika (49.692 kg), het Verenigd Koninkrijk (31.036 kg) en de Verenigde Staten (12.720 kg) de grootste afnemers, tijdens de oorlog veranderde dat beeld. De export naar België verminderde met meer dan de helft door de bezetting van het land. De export naar de Afrikaanse Westkust bleef in 1914 op peil en in 1915 steeg deze zelfs met 50%. Dit werd vermoedelijk veroorzaakt door het grotendeels wegvallen van de concurrentie uit het Westerdal.(3) De grootste productie van een model werd in 1917 bij Goedewaagen gehaald met model 276.(4) Hiervan werd 4.863 gros naar de westkust van Afrika geëxporteerd.

Deze cijfers laten zien hoe belangrijk de Afrikaanse markt geweest is voor de Nederlandse pijpmakerijen en vooral voor Goedewaagen om de Eerste Wereldoorlog door te komen.

Ook de export naar het Verenigd Koninkrijk die voor het grootste deel doorgevoerd werd naar de Afrikaanse Westkust bleef op peil. Goedewaagen exporteerde de goedkope pijpen, veelal de 'torrified clays', massaal via het handelshuis Geelkerken in Londen.(5) Het uitvoerverbod van vernis uit Engeland, in 1916 voor de 'torrified clays', was dan ook een heel lastig probleem voor de export naar Afrika.

Na de Eerste Wereldoorlog verdrong de sigaret ook in Afrika langzamerhand de pijp.

Foto Reindert Lenselink

Noten:

1. Statistiek van de handel en scheepvaart. De waarde werd bepaald op f 20,- per 100 kg.
2. Statistiek van de Handel en Scheepvaart van het Koninkrijk der Nederlanden, 1910-1915.
3. Kügler, 1995, p. 200. De export naar Afrika liep al in 1913 sterk terug.
4. Dit model wordt een 'Duitser' genoemd. Dit verwijst naar de enorme exporten vanuit het Westerwald naar Afrika aan het einde van de 19e en het begin van de 20ste eeuw.
5. Sahm 309, brievenboeken, 209-217.

Literatuur:

Kügler, M., 1995, Pfeifenbäckerei im Westerwald. Köln.

PKN – dag in Otterlo op 7 november

We zijn verheugd te kunnen melden dat we voor de komende PKN-dag op 7 november een mooie locatie gevonden hebben. Deze keer wordt de PKN-dag in het Oosten van het land georganiseerd. Op 7 november zijn we te gast in het Nederlands Tegelmuseum in Otterlo. Meer details staan op de website: www.tabakspijp.nl en worden gepubliceerd in het komende jaarboek.

Le Juif Errent (zie pag. 15)

Wereldkampioenschap
(zie pag. 16)

Naast onze bekende „NATIONAAL” Rooktabak
poussieren wij de engsvenaarde en welbekende

PRUIMTABAKKEN

Guldens zware pruim	} 10 et. p. half ons
Sumatra pruim	
J. D. R. zware pruim	12 et. p. half ons
Slaatje, <small>ongesmaakte keijere pruim</small>	15 et. p. half ons

Voor deze merken is aanbeveling
overbodig. Zo tellen reeds jaren
ontelbare verbruikers, dit zegt alles!

Fa. JAN DE RUYTER
Tabaksfabriek te Uithoorn

P. S. De geldigheidsduur der
Nationaal-Bonnen wordt
met één jaar verlengd.

Togo en Benin (zie pag. 22)